

Instytut Geografii
i Przestrzennego Zagospodarowania PAN

Fundacja na Rzecz
Polskiego Rolnictwa

ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA TERENACH WIEJSKICH – DIAGNOZA, KIERUNKI, REKOMENDACJE DLA POLITYKI ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

Broszura informacyjna

*„Projekt finansowany ze środków pochodzących z Funduszy Counterpart Funds
(CPF) Sektorowych Agrolinia (PL9005)”*

Instytucja Zamawiająca: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Warszawa • maj 2014

Wprowadzenie

Podstawowym warunkiem rozwoju obszarów wiejskich jest wzrost ich różnorodności poprzez wzbogacanie struktury funkcji społeczno-gospodarczych. Coraz większą uwagę zwraca się na potrzebę rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarczych, tj. usług, turystyki, mieszkalnictwa, leśnictwa, rzemiosła, produkcji i drobnej wytwórczości.

Rozwój przedsiębiorczości na wsi ma wpływ na rozwój regionów, w tym także na poprawę jakości życia na wsi. Jednakże oprócz regionów dynamicznie rozwijających się, gdzie mieszkańcy wsi z powodzeniem wykorzystują wsparcie unijne, nadal obserwować można regiony stagnacji, w których z pomocy UE korzysta mała liczba przedsiębiorców. Wynika to z braku odpowiedniej wiedzy, doświadczenia, informacji oraz przykładów dobrych praktyk, a często także z braku własnych środków inwestycyjnych. W kontekście nadchodzącej perspektywy finansowania kluczowe jest stworzenie odpowiednich ram instytucjonalnych, finansowych i programowych kształtujących i wspierających rozwój pozarolniczej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Niniejsza broszura prezentuje wyniki prac zrealizowanych w ramach projektu pn. *Rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich – diagnoza, kierunki, rekomendacje dla polityki rozwoju obszarów wiejskich.*

Głównym celem opracowania było dostarczenie informacji wspierających decyzje z zakresu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, podejmowanych w ramach realizacji Wspólnej Polityki Rolnej po 2013 r. oraz innych programów finansowanych ze środków europejskich, które przyczynią się do pozarolniczego rozwoju obszarów wiejskich. Podstawowym rezultatem prac jest koncepcja systemowego wsparcia przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem analizy rynku usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności na obszarach wiejskich.

Badaniem objęto podmioty z sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na terenach wiejskich ze wszystkich regionów Polski. Wykorzystano szerokie spektrum metod badawczych, w tym: metodę *desk research*, metody statystyczne, metody kartograficzne, analizę SWOT, badanie kwestionariuszowe PAPI (570 wywiadów z przedsiębiorcami na obszarach wiejskich we wszystkich regionach kraju), indywidualne wywiady pogłębione (60 wywiadów z przedstawicielami instytucji otoczenia biznesu), metodę partycypacyjno-ekspercką (17 warsztatów tematycznych oraz 5 prezentacji i konsultacji).

Otoczenie instytucjonalne

Do otoczenia instytucjonalnego przedsiębiorczości wiejskiej należą instytucje szkoleniowo-doradcze, informacyjne, finansowe, badawczo-rozwojowe i samorządowe. Instytucje te wspierają transfer wiedzy do sektora MŚP, podnoszą jakość kapitału ludzkiego, zwiększają zróżnicowanie działalności gospodarczej oraz przyczyniają się do rozwoju sektorów nierolniczych lub stymulują rozwój nowoczesnego rolnictwa. Ich rolę podkreśla w swoich działaniach i ustaleniach Unia Europejska.

Przedsiębiorca działający na polskiej wsi wykorzystuje możliwości otoczenia instytucjonalnego w niedostatecznym stopniu. Podstawową barierą utrudniającą wykorzystanie wiedzy i doświadczenia instytucji otoczenia biznesu jest niedostateczna informacja o nich i ich ofercie. Jedyną dobrze rozpoznawalną i wykorzystywaną organizacją są Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

Większe przedsiębiorstwa, których zasięg terytorialny działalności jest szerszy, wykorzystują instytucje o regionalnym i krajowym zasięgu w większym stopniu.

Szkoleniem są zainteresowani przede wszystkim przedsiębiorcy rozpoczynający swoją działalność. Prawdopodobnie rodzaj szkolenia stymuluje ich do podjęcia odpowiedniego rodzaju działalności. W związku z tym istnieje możliwość kreowania tych działalności, które są najbardziej pożądane dla rozwoju lokalnego.

Poważną barierą utrudniającą współpracę mikroprzedsiębiorstw z instytucjami otoczenia biznesu są skomplikowane procedury biurokratyczne, które utrudniają oraz zniechęcają do sięgania po ofertę organizacji wspierających.

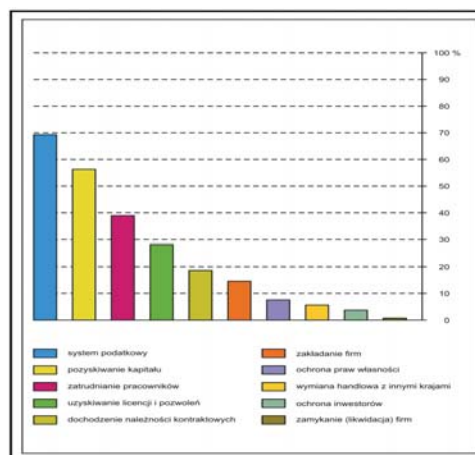
Uwarunkowania regulacyjne

Istniejące uregulowania w równym stopniu dotyczą dużych zakładów produkcyjnych, jak i mikro i małych przedsiębiorstw oraz tych zlokalizowanych w dużych aglomeracjach miejskich, jak i na wsi. Należy podkreślić, że właśnie ten element jest najbardziej kontestowany przez przedsiębiorców wiejskich – niewspółmierności obowiązujących przepisów do skali i zakresu działalności większości mikro i małych podmiotów gospodarczych na wsi. W firmie jednoosobowej właściciel musi być zaznajomiony z większością przepisów, którymi w większych podmiotach zajmują się wyspecjalizowane komórki organizacyjne.

Największe przeszkody regulacyjne w rozwoju przedsiębiorczości tkwią przede wszystkim w dużej biurokracji w urzędach, skomplikowanych procedurach i przepisach, długości obowiązujących czynności administracyjnych oraz wysokim formalizmie urzędników.

Dwa podstawowe uregulowania prawne – z jednej strony najważniejsze w prowadzeniu działalności gospodarczej, a z drugiej sprawiające najwięcej trudności to system podatkowy i pozyskiwanie kapitału zewnętrznego.

Regulacje mające największy wpływ na prowadzenie przedsiębiorstwa wg badania kwestionariuszowego PAPI.

Źródło: opracowanie własne.

Wsparcie finansowe

Istotną barierą w rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej jest oparcie dużej liczby działań pomocowych na zasadzie refinansowania inwestycji. Wymaga to posiadania wysokiego wkładu finansowego w początkowych fazach inwestycji, co jest największą słabością przedsiębiorców wiejskich. Większość z nich nie posiada takich środków, a dostępność do mikropożyczek i funduszy pożyczkowych nie w każdym obszarze jest wystarczająca.

Ponad 90% przedsiębiorców korzystających dotychczas ze wsparcia zewnętrznego ze środków unijnych ocenia korzystnie oraz bardzo korzystnie wpływ tych funduszy na rozwój swojego przedsiębiorstwa.

Biurokracja jest zdecydowanie najważniejszą przeszkodą utrudniającą skuteczne i nieskomplikowane ubieganie się o wsparcie zewnętrzne oraz dalszy rozwój przedsiębiorczości wiejskiej.

Ogólna ocena wsparcia finansowego ze środków zewnętrznych była bardzo spójna w wypowiedziach przedsiębiorców oraz przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu. Jednak ich opinia różniła się w zakresie aktywności, wiedzy, umiejętności i zaangażowania samych przedsiębiorców. Według pierwszej grupy główne przeszkody w sprawnym pozyskiwaniu wsparcia zewnętrznego tkwią wyłącznie w sposobie funkcjonowania różnorodnych urzędów i instytucji, natomiast według drugiej grupy w samych przedsiębiorstwach i ich właścicielach (kapitał, mentalność, wiedza).

KAPITAŁ LUDZKI

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Konkurencyjność przedsiębiorstw

Lokalizacja przedsiębiorstwa na terenie rzadziej zaludnionym, o słabszym wyposażeniu w infrastrukturę techniczną, zmniejsza jego konkurencyjność w związku z niższą dostępnością potencjalnych kooperantów, instytucji otoczenia biznesu oraz rynku zbytu.

Obserwowana dynamiczna poprawa dostępności do szybkiego internetu na obszarach wiejskich i stały wzrost zakresu usług możliwych do zrealizowania za pomocą tego medium są dużą szansą na zniwelowanie wpływu niekorzystnej lokalizacji przedsiębiorstw wiejskich.

Statystyczny przedsiębiorca wiejski, pomimo dużych potencjalnych możliwości wykorzystania internetu, nie jest aktywny w zakresie promocji własnej formy.

Promocja przedsiębiorstw o małym zasięgu działalności opiera się na sprawdzonej renomie i nieformalnym międzysąsiedzkim przepływie informacji.

Według wiejskiego przedsiębiorcy duży wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstwa ma wiele czynników, ale największe znaczenie przypisuje się systemowi podatkowemu, który jest skomplikowany i sprzyja większym firmom z udziałem kapitału zagranicznego.

Regulacje prawne oraz wsparcie dla nowych przedsiębiorców zaburzają konkurencję, gdyż promują firmy bez doświadczenia oraz działania prowadzące do obniżania jakości na rzecz redukcji kosztów.

Współpraca przedsiębiorstw

Wśród przedsiębiorców wiejskich współpraca jest dosyć powszechna, ale zdecydowanie dominuje współpraca bezumowna, niesformalizowana, często oparta na różnego rodzaju więzach społecznych.

Współpracy przedsiębiorców wiejskich nie sprzyja mała gęstość rozmieszczenia podmiotów z danej branży, słaba dostępność instytucji otoczenia biznesu oraz niski stopień specjalizacji większości przedsiębiorstw.

Wymogi regulacyjne niekiedy wymuszają formalizację współpracy przedsiębiorców, zwłaszcza w ramach przetwórstwa rolno-spożywczego. Nie musi to jednak dla nich oznaczać zwiększenia poziomu współpracy rzeczywistej, a jedynie poprawę pozycji na rynku.

O niskim poziomie współpracy przedsiębiorstw wiejskich z ośrodkami badawczo-rozwojowymi decyduje niski udział przedsiębiorstw o działalności wiodącej, niski stopień świadomości przedsiębiorców o potrzebie i potencjalnych korzyściach takiej współpracy, a także nieskuteczna akcja informacyjna ze strony samych ośrodków badawczo-rozwojowych.

Największą świadomość potrzeby współpracy przedsiębiorstw mają przedsiębiorcy z branż produkcyjnych, gdzie kluczową rolę dla niewielkich podmiotów odgrywa obecnie specjalizacja podmiotów i tworzenie klastrów.

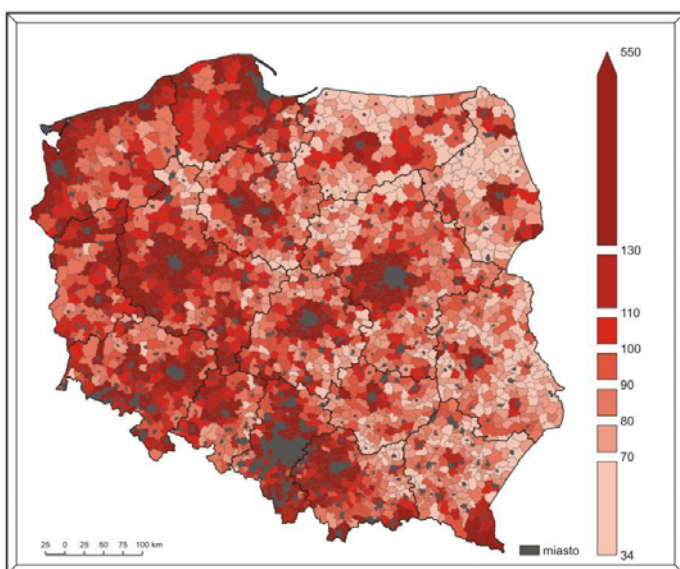
Wizja przedsiębiorczości wiejskiej

Przedsiębiorczość wiejska, wykorzystując w swojej działalności lokalną specyfikę społeczno-gospodarczą i przyrodniczą, zwiększa różnorodność funkcjonalną obszarów wiejskich i dywersyfikuje dochody gospodarstw domowych poprzez tworzenie nowych miejsc pracy. Wzrasta znaczenie działalności produkcyjnej i usługowej w gospodarstwach rolnych. Sukces firm oraz korzystny klimat regulacyjny i gospodarczy stymulują mieszkańców wsi do podejmowania nowych form działalności gospodarczej.

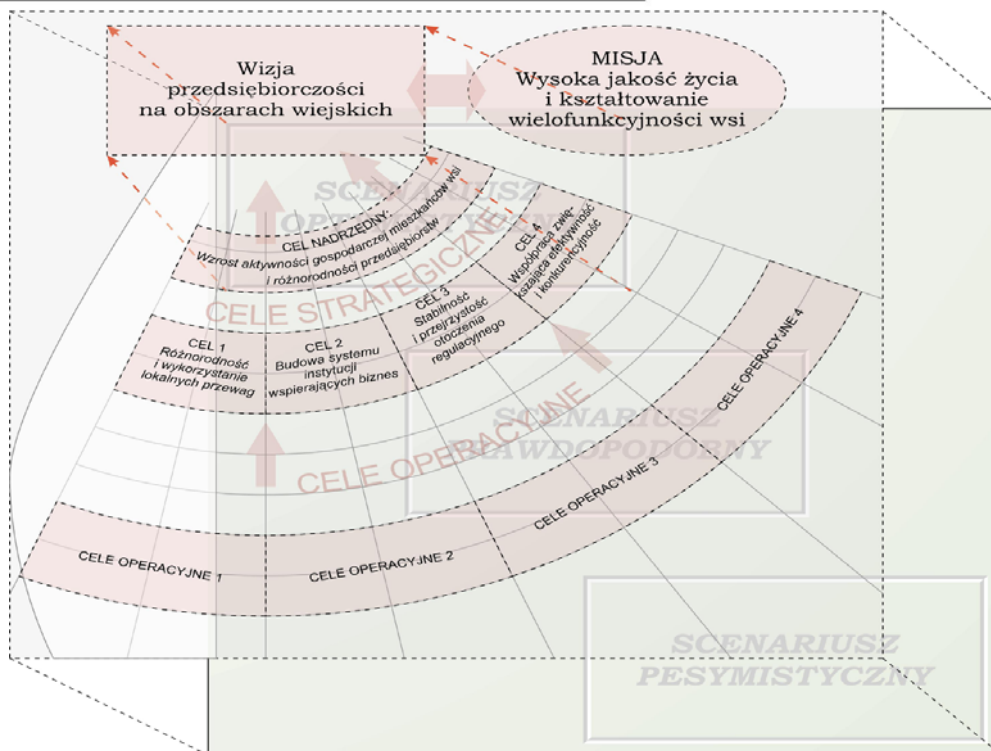
Institucje otoczenia biznesu aktywizujące i wspomagające lokalnych przedsiębiorców są nierozłączną częścią systemu przedsiębiorczości wiejskiej. Stabilne i proste regulacje prawne ułatwiają działalność gospodarczą i tworzenie nowych firm oraz zwiększają poziom zaufania przedsiębiorców do systemu prawn-administracyjnego. Dobrze wykształceni przedsiębiorcy są podstawowym źródłem transferu wiedzy i innowacji na obszary wiejskie. Kształtująca się sieć współpracy promuje regionalną różnorodność i poszerza rynki zbytu dla produktów i usług.

Strategia rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej

Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, 2012.

Cel strategiczny 1 – Różnorodność i wykorzystanie lokalnych przewag

W rozwoju polskiej wsi należy w większym stopniu uwzględnić jej lokalne i regionalne atuty. Wykorzystanie lokalnej specyfiki przyrodniczej i społeczno-gospodarczej sprzyja większej efektywności i różnorodności przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich.

Struktura społeczno-gospodarcza polskiej wsi podlega powolnym przemianom, które powinny zmierzać m.in. do zwiększania jej różnorodności z uwzględnieniem lokalnych i regionalnych atutów. W regionach powinny rozwijać się przedsiębiorstwa o cechach wynikających z położenia względem dużych ośrodków miejskich i ich dostępności, jakości środowiska przyrodniczego oraz specyficznych funkcji gospodarczych i społeczno-kulturowych obszaru. W polityce rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej należy więc zwrócić uwagę na pro-

mowanie i sprzyjanie rozwojowi tych przedsiębiorstw, które wykorzystują w swojej działalności lokalną specyfikę. Nie oznacza to jednak podejmowania „administracyjnych” decyzji o kierunku rozwoju przedsiębiorczości na danym obszarze; każdy przedsiębiorca powinien mieć pełną swobodę wyboru działalności gospodarczej, którą chce prowadzić. Wykorzystanie lokalnych przewag ma polegać na tworzeniu odrębnych programów wspierających działania w obrębie lokalnej specjalizacji.

Cel strategiczny 1 – *Różnorodność i wykorzystanie lokalnych przewag*

Cel operacyjny	Priorytet	Kierunki działań
1.1. Program wykorzystania lokalnych przewag	Wysoki	Wykonanie w możliwie krótkim czasie analiz pod kątem regionalnych struktur funkcjonalnych obszarów wiejskich Zidentyfikowanie lokalnych specjalizacji gospodarczych i opracowanie programu wykorzystania lokalnych atutów Stymulowanie rozwoju wyspecjalizowanych działalności

1.2. Wspieranie lokalnej specjalizacji przez instytucje otoczenia biznesu	Wysoki	Koncentracja szkoleń i doradztwa w zakresie lokalnej specjalizacji Promocja lokalnej specjalizacji przez instytucje otoczenia biznesu Poszukiwanie dobrych praktyk w regionach charakteryzujących się podobnymi specjalizacjami Wspieranie współpracy przedsiębiorstw wykorzystujących lokalne specjalizacje Transfer innowacji
1.3. Wspieranie nowych firm wykorzystujących lokalne przewagi	Wysoki	Preferencje dla nowo tworzonych firm, w tym dla działalności ubocznej Specjalne programy szkoleniowe dla planujących założenie firmy poświęcone wykorzystaniu lokalnych przewag Zajęcia edukacyjne w zakresie przedmiotu „Przedsiębiorczość” skoncentrowane na lokalnych i regionalnych specjalnościach
1.4. Promocja lokalnych produktów i usług	Wysoki	Wspieranie udziału przedsiębiorstw w wystawach i targach Promocja lokalnych towarów i usług w internecie Promocja lokalnych specjalności w regionalnych mediach
1.5. Wzmocnienie potencjału lokalnych instytucji finansowych	Bardzo wysoki	Wspieranie i wzmocnienie znaczenia lokalnych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych Stworzenie kategorii lokalnych instytucji finansowych jako partnera finansowego Stworzenie programów UE, które można wykorzystać do wzmocnienia kapitałowego istniejących struktur lokalnych instytucji finansowych

Zidentyfikowane specjalizacje na terenach wiejskich powinny być obszarem specjalnej troski dla działających tam instytucji otoczenia biznesu. Powinny one promować działalności, które są najbardziej obiecujące i umożliwiające optymalne wykorzystanie lokalnego potencjału społeczno-gospodarczego. W promocji należy wykorzystywać dobre przykłady z innych regionów, w których analogiczne specjalizacje kształtują sukces podmiotów gospodarczych.

Stymulowanie rozwoju nowych firm wykorzystujących lokalne przewagi powinno polegać na zaproponowaniu rozwiązań preferencyjnych (np. niższe oprocentowane kredyty, opracowanie biznes planów przez instytucje doradcze, udogodnienia w zakresie pozyskania funduszy wsparcia). Preferencje powinny też objąć gospodarstwa rolne podejmujące działalność uboczną (sprzedaż bezpośrednią, działalność marginalną i lokalną). Promowany powinien być także lokalny charakter instytucji finansowych, poręczeniowych, pożyczkowych.

Cel strategiczny 2 – Budowanie systemu instytucji wspierających biznes

Efektywne wykorzystanie systemu instytucji wsparcia biznesu tworzy dobre podstawy do rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej oraz do optymalnego wykorzystania pomocy finansowej i podnoszenia konkurencyjności firm działających na obszarach wiejskich.

Instytucje otoczenia biznesu mają duże możliwości wspierania przedsiębiorców na wsi i kształtowania kierunków działalności gospodarczej. Ich potencjał jest obecnie niewykorzystany. Należy stworzyć taki system instytucjonalnego otoczenia przedsiębiorczości wiejskiej, który w sposób efektywny wykorzysta swoje możliwości wsparcia i kreowania działalności gospodarczej oraz przyczyni się do kształtowania struktury przedsiębiorstw zgodnej z potrzebami mieszkańców oraz lokalną specyfiką wsi. Instytucje otoczenia biznesu poprzez doradztwo i szkolenia osób planujących działalność gospodarczą mogą stymulować do podjęcia określonych przedsięwzięć szczególnie korzystnych dla regionu i jego mieszkańców.

Instytucje otoczenia biznesu powinny stworzyć komplementarny system instytucji wspierających przedsiębiorczość wiejską pod warunkiem pełnego wykorzystania potencjału każdej z nich. Ważną rolę powinno odgrywać „miejsce pierwszego

kontakty” przedsiębiorcy z systemem wsparcia; może to być jednostka w urzędzie gminy lub ośrodkiem doradztwa rolniczego. Powinna ona spełniać rolę punktu kontaktowego i informacyjnego kierującego przedsiębiorcę do właściwej instytucji w systemie wspierającym biznes.

Konieczna jest silna promocja systemu wspierającego biznes i upowszechnienie informacji o jego działalności, w tym przede wszystkim o konkretnych korzyściach płynących dla przedsiębiorców. Należy stworzyć internetową platformę w regionach informującą o rodzajach, sposobach i formach wsparcia przedsiębiorczości wiejskiej.

Należy poprawić poziom dostępności instytucji otoczenia biznesu. Modelowym rozwiązaniem powinny być wzajemne relacje przedsiębiorca-instytucja, a nie aktualny stan, w którym przedsiębiorca poszukuje instytucji lub nie ma pojęcia o jej istnieniu.

Cel strategiczny 2 – Budowanie systemu instytucji wspierających biznes

Cel operacyjny	Priorytet	Kierunki działań
2.1. Integracja instytucji otoczenia biznesu	Bardzo wysoki	Tworzenie platformy współpracy instytucji otoczenia biznesu Działania zmierzające do komplementarności i kompleksowości usług instytucji otoczenia biznesu Realizacja wspólnych projektów i szkoleń przez instytucje otoczenia biznesu Utworzenie bazy danych instytucji otoczenia biznesu
2.2. Promocja instytucji otoczenia biznesu skierowana do przedsiębiorców	Wysoki	Kształtowanie platformy internetowej wsparcia przedsiębiorczości Broszury informacyjne o instytucjach otoczenia biznesu Tworzenie punktu informacyjnego „jedno okienko” dla przedsiębiorców
2.3. Podwyższanie jakości i efektywności usług instytucji otoczenia biznesu	Wysoki	Poprawa dostępności elektronicznej (pomoc i doradztwo w postaci e-usług) Kształtowanie usług zgodnych z potrzebami przedsiębiorców i mieszkańców Rozpoznanie potrzeb lokalnej przedsiębiorczości Poprawa relacji przedsiębiorca-instytucja otoczenia biznesu

Efektywność pomocy i wsparcia dla przedsiębiorczości wiejskiej ze strony instytucji otoczenia biznesu zależy w znacznej mierze od zintegrowanych działań tych instytucji. Należy stworzyć platformę współpracy, która posłuży instytucjom otoczenia biznesu do wymiany doświadczeń oraz wiedzy i informacji na temat firm i przedsiębiorczości w ujęciu regionalnym i lokalnym.

Wiedza przedsiębiorców na temat instytucji otoczenia biznesu jest niedostateczna. Na bazie stron internetowych jednostek samorządu terytorialnego lub organizacji

pozarządowych należy stworzyć platformę informacji i wsparcia dla przedsiębiorców wiejskich w skali regionalnej.

Koniecznym jest stałe podwyższanie jakości i efektywności usług instytucji otoczenia biznesu, które przyczynią się do wzrostu zainteresowania współpracą ze strony przedsiębiorców oraz zwiększą ich zaufanie do tego typu instytucji. Ograniczona dostępność komunikacyjna przedsiębiorstw zlokalizowanych na wsi sprawia, że szczególną troską należy objąć wszelkie udogodnienia związane z obsługą elektroniczną.

Cel strategiczny 3 – Stabilność i przejrzystość otoczenia regulacyjnego

Stabilne, bezpieczne i jednoznacznie interpretowane przepisy otoczenia regulacyjnego są warunkiem koniecznym w rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich.

W zakresie regulacji niezbędne są reformy ułatwiające przedsiębiorcom codzienną działalność. Zmiany powinny prowadzić do ułatwienia interpretacji i stosowania przepisów oraz zwiększenia zaufania przedsiębiorcy do instytucji państwowych. Otoczenie regulacyjne jest uwarunkowaniem rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej wymagającym najpilniejszych zmian. System podatkowy, dochodzenie należności kontraktowych, uzyskiwanie licencji i pozwoleń, system kontroli oraz

pozyskiwanie kapitału stanowią niezmiernie uciążliwe elementy prowadzenia firmy.

Należy dążyć przede wszystkim do stabilizacji przepisów w otoczeniu regulacyjnym przedsiębiorstw poprzez redukcję niepotrzebnych unormowań, ich uproszczenie i ograniczenie swobody interpretacyjnej. Ważnym postulatem jest dostosowanie niektórych przepisów do funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw na wsi.

Cel strategiczny 3 – *Stabilność i przejrzystość otoczenia regulacyjnego*

Cel operacyjny	Priorytet	Kierunki działań
3.1. System podatkowy przyjazny dla przedsiębiorców wiejskich	Bardzo wysoki	Obniżenie poziomu obciążeń podatkowych Uproszczenie procedur wynikających z przepisów ustawy o VAT Przygotowanie i uchwalenie spójnych i czytelnych ustaw o podatkach dochodowych Nowelizacja przepisów podatkowych w celu usunięcia nieczytelnych procedur i dowolności interpretacyjnej

3.2. Łatwiejsze procedury w zakresie pozyskiwania wsparcia finansowego przez przedsiębiorców wiejskich	Wysoki	Uzależnienie wymagań w zakresie składania aplikacji o fundusze unijne od wielkości przedsiębiorstwa Spójne i kompletne wytyczne w zakresie kwalifikowalności kosztów Uproszczenie wymagań w określeniu zdolności wnioskodawcy do sfinansowania projektu Stworzenie większej liczby instrumentów finansowych opartych na prefinansowaniu Wprowadzenie zasady rozstrzygania wątpliwości dotyczących wydatków na korzyść beneficjentów Rozszerzenie grupy beneficjentów programów unijnych o domowników
3.3. Usprawnienie procesu zakładania, prowadzenia i reglamentacji działalności gospodarczej	Bardzo wysoki	Skrócenie procedury zakładania działalności gospodarczej Dostosowanie obciążeń w zakresie zatrudniania pracowników do wielkości przedsiębiorstwa Rozszerzenie liczby procedur dostępnych on-line Zmniejszenie restrykcyjności wymogów formalnych i technicznych w zakresie uzyskiwania zezwoleń, pozwoleń, koncesji i licencji Skrócenie postępowań sądowych w sprawach gospodarczych poprzez pełną informatyzację sądów oraz skrócenie egzekucji komorniczej Udostępnianie za pomocą systemu informatycznego informacji o zaległościach podatkowych potencjalnych kontrahentów Stworzenie nowego instrumentu finansowego na wsparcie działalności ubocznej
3.4. Przejrzysty i prorozwojowy system regulacji towarzyszącej przedsiębiorczości wiejskiej	Wysoki	Poprawa dostępu do informacji o rekompensatach z tytułu prowadzenia działalności na obszarach Natura 2000 Stworzenie nowych regulacji dotyczących planowania przestrzennego Uproszczenie i skrócenie procesu uzyskiwania pozwoleń na budowę Przyspieszenie prac nad reformą KRUS w celu wyeliminowania niepewności systemu prawnego

System podatkowy stanowi najważniejszy element uregulowań prawno-finansowych do prowadzenia działalności gospodarczej (również na obszarach wiejskich). Jednocześnie wskazywany jest on jako najbardziej rozbudowany i skomplikowany element procedur prawnych. Dlatego proponowane jest podjęcie systemowych rozwiązań regulacyjnych zmierzających do uproszczenia systemu podatkowego dla wszystkich.

Powinno się dążyć do uproszczenia procedury pozyskania zewnętrznych środków finansowych – począwszy od liczby i rodzaju składanych oświadczeń i zaświadczeń, poprzez ocenę wnioskodawcy w kategoriach możliwości realizacji projektu oraz oparcie większej liczby instrumentów finansowych wychodzących z zasady prefinansowania inwestycji, a na procedurach rozliczeniowych kończąc.

Cel strategiczny 4 – Współpraca zwiększająca efektywność i konkurencyjność

Droga do modernizacji i rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich wiedzie przez konkurencyjność przedsiębiorstw wiejskich. Poza inwestycjami kapitałowymi elementami niezbędnymi w tym procesie są: „skracanie dystansu” do korzyści aglomeracji poprzez powszechnie wykorzystywany internet, wykorzystanie rosnących kwalifikacji pracowników jako przewagi konkurencyjnej oraz współpraca przedsiębiorców.

Tylko konkurencyjne przedsiębiorstwa będą w stanie w dłuższej perspektywie utrzymać się na rynku i przyczynić się do rozwoju obszarów wiejskich, zarówno gospodarczego, jak i społecznego. Misja przedsiębiorczości, a szczególnie przedsiębiorczości wiejskiej, polega bowiem nie tylko na wypracowywaniu korzyści ekonomicznych, ale także na odpowiedzialności za szeroko rozumiany rozwój społeczny środowisk lokalnych.

Przedsiębiorstwa wiejskie w przypadku większości branż już na początku swojej działalności muszą przezwyciężyć barierę słabszej dostępności do środków produkcji, mniejszego rynku pracy i rynku

zbytu czy niższych możliwości kooperacji w stosunku do przedsiębiorstw zlokalizowanych w miastach i ich bezpośrednim otoczeniu. Jednak w perspektywie dynamicznie wzrastającej dostępności szybkiego internetu oraz popularyzacji tego medium w wielu dziedzinach życia bariera konkurencyjności związana z oddaleniem od aglomeracji może zostać istotnie niwelowana. Jednak o ile rozwój nowoczesnych technologii w większości przypadków już stwarza taką możliwość, to niewykorzystane rezerwy tkwią w podnoszeniu umiejętności w zakresie ich stosowania. Na tym powinny koncentrować się działania w najbliższych latach.

Cel strategiczny 4 – Współpraca zwiększająca efektywność i konkurencyjność

Cel operacyjny	Priorytet	Kierunki działań
4.1. Działalność innowacyjna na rzecz gospodarki wiejskiej opartej na wiedzy	Wysoki	Wspieranie finansowe nowatorskich inicjatyw i promocja skutecznych działań innowacyjnych Motywowanie do współpracy instytucji B+R i większych przedsiębiorstw z miast z przedsiębiorcami wiejskimi z danego regionu Permanentna edukacja przedsiębiorców ukierunkowana na uaktualnianie wiedzy z zakresu funkcjonowania danej branży
4.2. Efektywne i powszechne organizacje zrzeszające przedsiębiorców	Wysoki	Inicjowanie i wspieranie różnorodnych form zrzeszeń przedsiębiorców o działalności nawiązującej do specjalizacji regionalnej lub lokalnej Wzmocnienie formalnej kooperacji przedsiębiorstw poprzez tworzenie modelowych klastrów lokalnych Tworzenie alternatywnych sieci produkcji i dystrybucji żywności Promocja działających organizacji zrzeszających przedsiębiorców oraz ich sukcesów, ukierunkowana przede wszystkim na mikroprzedsiębiorców Edukacja przedsiębiorców w zakresie możliwości i korzyści wynikających ze współpracy mikroprzedsiębiorstw, oparta na rzeczywistych przykładach krajowych i zagranicznych organizacji oraz ich sukcesów Regularny monitoring rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej – barometr przedsiębiorczości
4.3. Dobre wyposażenie obszarów wiejskich w ICT i powszechnie stosowane e-usługi	Bardzo wysoki	Koordynowanie inwestycji z zakresu dostępności internetu przez samorządy lokalne ze szczególnym uwzględnieniem obszarów słabo dostępnych Powszechnie dostępne bezpłatne kursy z zakresu wykorzystania internetu w praktyce przedsiębiorstwa Postępująca konsekwentna cyfryzacja usług publicznych

Należy wspierać finansowo, doradczo i organizacyjnie różnego rodzaju inicjatywy z zakresu wdrażania nowatorskich rozwiązań technologicznych lub organizacyjnych. Niezbędne w tym celu są nie tylko działania stwarzające odpowiednie warunki do podejmowania rozwiązań innowacyjnych, ale także stymulowanie potencjalnych źródeł i odbiorców innowacji do ich transferu.

Współpraca przedsiębiorstw, szczególnie istotna w sytuacji rozdrobnienia przedsiębiorczości wiejskiej oraz jej oddalenia od korzyści aglomeracji, urasta do jednego z najważniejszych działań zmierzających

do wzrostu ich konkurencyjności. Należy dążyć do zwiększenia partycypacji przedsiębiorców wiejskich w różnego rodzaju formalnych zrzeszeniach. Efektywne zrzeszanie się przedsiębiorców wiejskich prowadzące do rzeczywistego zwiększenia ich potencjału powinno jednak opierać się na już istniejącej nieformalnej kooperacji, wynikać z oddolnych potrzeb.

Niepowtarzalną szansą dla przedsiębiorczości wiejskiej na zniwelowanie wpływu niekorzystnej lokalizacji jest rozwój i upowszechnienie wykorzystania internetu do przepływu informacji, dóbr i usług.

Rekomendacje

Cel	Wniosek	Rekomendacja
Cel strategiczny 1. Różnorodność i wykorzystanie lokalnych przewag	<p>W ostatnich latach nastąpił widoczny wzrost aktywności gospodarczej i społecznej mieszkańców wsi, ale nadal występują duże przestrzenne różnice w rozwoju przedsiębiorczości.</p>	<p>W zakresie przedsiębiorczości wiejskiej należy zmierzać do zwiększania jej różnorodności z uwzględnieniem lokalnych i regionalnych atutów.</p> <p>Przedsiębiorczość wiejska powinna być mozaiką firm charakteryzujących się różnorodnością i wykorzystującą lokalne i regionalne przewagi. W regionach powinny rozwijać się przedsiębiorstwa o cechach wynikających z położenia, jakości środowiska przyrodniczego oraz funkcji społeczno-gospodarczych.</p>
	<p>Mikroprzedsiębiorstwa, w tym podmioty jednoosobowe są dominującą formą na terenach wiejskich. Firmy małe i średnie stanowią bardzo nieliczną grupę przedsiębiorstw wiejskich.</p> <p>Zasięg prowadzonej działalności gospodarczej jest zróżnicowany, ale stosunkowo największy udział mają podmioty funkcjonujące na rynku lokalnym.</p>	<p>W rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej należy zwracać szczególną uwagę na mikroskalowy charakter firm i ich niewielki zasięg oddziaływania.</p> <p>W programach rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej należy uwzględnić też fakt dużej liczby firm łączących produkcję żywności z działalnością pozarolniczą.</p>
Cel strategiczny 2. Budowanie systemu instytucji wspierających biznes	<p>Przedsiębiorca działający na polskiej wsi w niedostatecznym stopniu wykorzystuje możliwości otoczenia instytucjonalnego.</p> <p>Podstawową barierą utrudniającą wykorzystanie wiedzy i doświadczenia instytucji otoczenia biznesu jest niedostateczna informacja o nich i ich ofercie.</p>	<p>Instytucje otoczenia biznesu powinny stworzyć komplementarny system instytucji wspierających przedsiębiorczość wiejską pod warunkiem pełnego wykorzystania potencjału każdej z nich.</p> <p>Należy rozważyć możliwość utworzenia „instytucji pierwszego kontaktu”, gdzie przedsiębiorca uzyska podstawowe informacje i zostanie skierowany do odpowiedniej instytucji.</p>
	<p>Wśród pozytywnych cech wewnętrznych otoczenia biznesu do najważniejszych należy poprawa oferty przygotowanej dla przedsiębiorców działających na wsi. Jest to wynikiem poprawy kompetencji i wiedzy przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu oraz indywidualnego podejścia do przedsiębiorcy.</p>	<p>Konieczna jest silna promocja systemu wspierającego biznes i upowszechnienie informacji o jego działalności, w tym przede wszystkim o konkretnych korzyściach płynących dla przedsiębiorców.</p>
Cel strategiczny 3. Stabilność i przejrzystość otoczenia regulacyjnego	<p>W wielu dziedzinach gospodarki brak jest stabilnych regulacji prawnych, co w zdecydowany sposób utrudnia firmom budowanie długookresowych strategii. Najbardziej uciążliwe uregulowania prawne w prowadzeniu firmy to: system podatkowy, dochodzenie należności kontraktowych, uzyskiwanie licencji i pozwoleń oraz pozyskiwanie kapitału.</p>	<p>Otoczenie regulacyjne jest obszarem wymagającym najpilniejszych zmian. W zakresie regulacji niezbędne są reformy ułatwiające przedsiębiorcom codzienną działalność. Zmiany powinny prowadzić do ułatwienia interpretacji i stosowania przepisów oraz zwiększenia zaufania przedsiębiorcy do instytucji państwowych.</p>
	<p>Istniejące uregulowania w równym stopniu dotyczą dużych zakładów produkcyjnych, jak i mikro i małych przedsiębiorstw oraz tych zlokalizowanych w dużych aglomeracjach miejskich, jak i na wsi.</p>	<p>Postuluje się dostosowanie niektórych przepisów do specyfiki mikroprzedsiębiorstw działających na wsi.</p>

Cel strategiczny 3. Stabilność i przejrzystość otoczenia regulacyjnego	<p>Najważniejszą przeszkodą utrudniającą skuteczne ubieganie się o wsparcie zewnętrzne w opinii przedsiębiorców jest biurokracja.</p>	<p>Należy dążyć do stabilizacji przepisów poprzez redukcję niepotrzebnych unormowań, ich uproszczenie i ograniczenie swobody interpretacyjnej.</p>
	<p>Istotną barierą w rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej jest oparcie dużej liczby działań pomocowych na zasadzie refinansowania inwestycji. Wymaga to posiadania wysokiego wkładu finansowego w początkowych fazach inwestycji, a to jest największą słabością przedsiębiorców wiejskich.</p>	<p>Należy dążyć do ułatwienia regulacji w zakresie procedur wnioskowych oraz odchodzić od zasady refinansowania na rzecz prefinansowania. Poprawi to dostępność do zewnętrznych środków finansowych dla większej liczby podmiotów gospodarczych.</p>
	<p>Zagrożeniem dla rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich są duże obciążenia publiczne oraz nadmierna ingerencja różnych organów państwowych w prowadzony biznes – w tym oparcie funkcjonowania całego systemu na zasadzie kontroli i zaświadczeniach, a nie na zaufaniu i oświadczeniach.</p>	<p>Należy dążyć do ułatwienia procedur regulacyjnych poprzez wykorzystanie e-administracji. Szczególnie w przypadku przedsiębiorców wiejskich możliwość elektronicznego składania dokumentów stanowi dużą oszczędność czasu i nakładów finansowych.</p>
	<p>Dzięki finansowaniu zewnętrznemu możliwe było podniesienie konkurencyjności firm, stworzenie nowych miejsc pracy, kreacja nowych podmiotów gospodarczych oraz poszerzenie oferty firm i zapewnienie większej stabilności ekonomicznej.</p>	<p>Szansą dla wzrostu konkurencyjności są zewnętrzne źródła finansowania oraz pozytywne efekty dotychczas zrealizowanych inwestycji. Efekty wsparcia finansowego mogą być wzmocnione dzięki obniżeniu obciążeń fiskalnych mikroprzedsiębiorstw oraz ograniczeniu kosztów stałych prowadzonej działalności.</p>
Cel strategiczny 4. Współpraca zwiększająca efektywność i konkurencyjność	<p>Największe znaczenie dla konkurencyjności przedsiębiorstw wiejskich mają obciążenia podatkowe wpływające bezpośrednio na cenę oferowanych towarów i usług. Do innych najważniejszych czynników konkurencyjności należą: wzrost popytu, stabilność przepisów, zewnętrzne źródła finansowania i zmniejszenie kosztów produkcji.</p>	<p>Obniżenia różnych kosztów stałych, kosztów działań marketingowych, <i>outsourcingowych</i> i innych można dokonać dzięki wzajemnej współpracy i usieciowieniu działań. W warunkach wiejskich działania na tym polu wydają się być niezbędne do wzmocnienia pozycji mikroprzedsiębiorstw na rynkach zbytu czy zwiększenia możliwości ich specjalizacji, a w efekcie także wzrostu konkurencyjności.</p>
	<p>Konkurencja jest odbierana przez przedsiębiorcę wiejskiego jako zagrożenie funkcjonowania, a nie stymulator rozwoju lokalnej gospodarki.</p>	<p>Promowane powinny być wszelkiego rodzaju inicjatywy mające na celu wspieranie innowacyjnych działań na rzecz gospodarki opartej na wiedzy i edukujące przedsiębiorców o korzyściach wynikających z postawy konkurencyjnej.</p>
	<p>Lokalizacja przedsiębiorstwa na terenie rzadziej zaludnionym, o słabszym wyposażeniu w infrastrukturę techniczną, zmniejsza jego konkurencyjność w związku z mniejszą dostępnością potencjalnych kooperantów, instytucji otoczenia biznesu oraz rynku zbytu.</p>	<p>Infrastruktura teleinformatyczna powinna w dalszym ciągu stanowić priorytet inwestycyjny działań administracji rządowej i samorządowej.</p>
	<p>Wśród przedsiębiorców wiejskich współpraca jest dosyć powszechna, ale zdecydowanie dominuje współpraca bezumowna, niesformalizowana, często oparta na różnego rodzaju więzach społecznych.</p>	<p>Powinno się stwarzać zachęty organizacyjno-regulacyjne skłaniające mikroprzedsiębiorców do współpracy poziomej.</p>

Zespół wykonawców

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego, Polska Akademia Nauk (IGiPZ PAN)

ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa
tel. (22) 697-88-41; faks (22) 620-62-21
e-mail: igipzpan@twarda.pan.pl

Fundacja na Rzecz Polskiego Rolnictwa (FDPA)

ul. Gombrowicza 19, 01-682 Warszawa
tel. (22) 864 03 90; faks (22) 864 03 61
e-mail: fdpa@fdpa.org.pl

Zespół wykonawców:

prof. dr hab. Jerzy BAŃSKI, IGiPZ PAN,
(kierownik projektu – jbanski@twarda.pan.pl)
mgr Monika SZYMAŃSKA, FDPA, (z-ca kierownika projektu
ds. organizacyjnych i zarządzania projektem)
dr Konrad CZAPIEWSKI, IGiPZ PAN,
(z-ca kierownika projektu ds. merytorycznych)
mgr Michał KONOPSKI, IGiPZ PAN
dr hab. Roman KULIKOWSKI, prof. IGiPZ PAN
mgr Marcin MAZUR, IGiPZ PAN
mgr Katarzyna SABARAŃSKA, FDPA
mgr Barbara SOLON, IGiPZ PAN

Zespół ekspertów:

dr hab. Agnieszka ALIŃSKA, prof. SGH
dr inż. Paweł CHMIELIŃSKI, IERiGŻ PIB
dr hab. Wojciech KNIEĆ, UMK
mgr Piotr ROGOWIECKI, PZFP
dr inż. Adam WASILEWSKI, IERiGŻ PIB